

MEZI MOŘEM A NEBEM

Odkaz íónské archaické vnímavosti

Zdeněk Kratochvíl

Praha 2009

Výstup projektu *Raná řecká filosofie a přírodověda*, GAČR 401/07/0516

Přirozenost všemu postačí...

Φύσις ἐξαρκέει πάντα πᾶσιν.

(Hippokratés, *De alimento* 15 = Hérakleitos C 2,15)

Naše životy jsou v náručích vln...

ψυχὰς ἔχοντες κυμάτων ἐν ἀγκάλαις...

(Archilochos, fragment 213 West)

Obsah

O čem, proč a jak	6
(Archaici – 8; Souvislosti práce – 13)	
I. IÓNIE BÁSNÍKŮ A ZKOUMATELŮ PŘÍRODY	17
Místo archaické Iónie v antice	17
(Schéma 1 – Časová souslednost od rané doby bronzové – 19)	
Kdy a kde vznikla filosofie?	20
Hypotéza o dvou větvích	21
(Schéma 2 – Souslednost postav 6. a 5. století před n. l. – 23; Schéma 3 – Kladogram „příbuznosti“ autorů – 24)	
Otázky žánrů a stylů	25
(Verše – 25; Naučná próza – 26; Přirovnání – 27; Podvojnost a vzájemná úměrnost – 27; Kritika, spor – 29; Dialog, důkaz – 29; Technizace významu klíčových slov – 30; Neologismy a neobvyklá slova – 31; Falza – 32; Tab. 1 – Žánrové, pojmoslovné a názorové inovace v 8. až 5. století před n. l. – 34; Spojitost předsokratského myšlení a vyjadřování? – 35; Vzájemné citace a odkazy – 37)	
Prameny zachování iónských předsokratiků	37
(Tab. 2 – Nejvýznamnější zachovatelé „předsokratiků“ – 40; Tab. 3 – Zachování zlomků Mílét’anů a Hérakleita – 41; Peripatetická dezinterpretace a doxografická tradice – 42; Edice – 43)	
II. EPICKÝ KOSMOS	45
Homér	45
(Schéma 4 – Achilleův štít – 47; Štít – 48; Kosmos – 50; Schéma 5 – Kykladské standarty z rané doby bronzové – 53; Epická astronomie – 54; Ozvěny a kritika Homéra – 55; Homérovští básníci – 56)	
Hésiodos	57
(Ozvěny a kritika Hésioda – 59)	
III. LYRICKÁ NOUZE	61
Archilochos	62
Aiólská lyrika – Sapphó a Alkaios	68
Solón	69
Anakreón	72
Theognis	72
Nouze, nemožnost, marnost	75
Řemeslo versus inspirace	78
Nouze, zkoumání a myšlení (Xenofanés)	79
IV. MUDRCI	81
Poznej sebe sama	83
Chilón	85

Biás	85
V. MYTOGRAFOVÉ	88
Linos	89
Músaíos	90
Epimenidés	91
(Země bez pupku – 95; Astronomie: Medvědice a Loketní Koza – 95)	
Theagenés	97
Ferekýdés, muž boží	98
(Spis a tři principy – 100; Uspořádání světa a božská svatba – 101; Nesmrtelné duše – 102; Jeskyně a astronomie – 106; Ferekýdův konec a Pýthagorás – 108)	
Akúsilaos	110
Orfika	111
Epika a filosofie (Parmenidés)	117
VI. MÍLÉŤANÉ	119
VII. THALÉS	123
Thalés jako typ iónského zkoumatele	124
Geometr	129
(Schéma 6a, b – Měření vzdálenosti nepřístupného místa – 132)	
Astronom	133
(Schéma 7 – Cirkumpolární souhvězdí – 136)	
Filosof a badatel přírody	141
Mudrc	148
VIII. ANAXIMANDROS	151
Spis, jeho styl a originální výrazy	153
Mapa a Země	156
Gnómón a sféra	159
(Schéma 8 – Polední výška Slunce nad obzorem v průběhu roku – 163; Schéma 9 – Polední Slunce v průběhu roku, gnómón a stín – 164; Schéma 10 – Polední Slunce a severní pól nebe nad plochou Zemí – 165; Schéma 11 – Vesmírný pohled, Anaximandrův model – 166)	
Nebeská tělesa	168
(Slunce – 169; Měsíc – 171; Hvězdy – 172)	
Jakási bezmezná přirozenost	174
(Bezmezno nebo jedno? – 174; Bezmezná přirozenost – 176; Vznikání a zanikání – 180; Diference – 183; Co rodí nebo plodí – 184)	
Věčný pohyb a božské	186
(Schéma 12 – Jednodimenzionální diference – 190; Schéma 13 – Ustavení planoucí sféry – 190; Schéma 14 – Rozpraskání sféry – 191)	
Meteorologie	192
(Obklopené pneuma – 194; Obklopená vlhkost – 195; Schéma 15 – Chladná a vlhká Země, oheň a ustavení koloběhů – 197)	
Původ života a lidí	198

IX.	ANAXIMENÉS	201
	Astronomie	202
	(Země a oběhy nebeských těles – 203; Schéma 16 – Extrémní verze Anaximenova modelu – 207; Slunce, Měsíc a hvězdy – 208)	
	Meteorologie	211
	Neurčitý vzduch	215
	(Stažený a rozvolněný – 219; Neomezené – 222)	
	Potomci vzduchu, bohové	223
	Svět a lidé	224
X.	ANALOGIE NEBO PŘÍMÝ VLIV MÍLÉTSKÝCH MYŠLENEK	227
	Kleostratos z Tenedu	227
	(První znamení – 229)	
	Hérakleitos	233
	(Mílétské motivy u Hérakleita – 233; Schéma 17 – Koloběh přirozenosti podle Hérakleita – 236; Správné čtení začátku spisu, zlomku B 1 – 237; Možné nové zlomky – 239; Mnohopupíkaté koláčky – 242)	
	Odkouzlení a okouzlení	244
	Bibliografie	245
	Rejstříky	
	Konkordance témat u iónských předsofistiků	247
	Rejstřík citací nebo zmínek starších autorů u předsofistiků (1)	250
	Rejstřík citací nebo zmínek starších autorů u předsofistiků (2)	252
	Rejstřík citovaných zlomků předsofistiků	254
	Rejstřík ostatních citovaných textů	256
	Rejstřík pořadových čísel citovaných předsofistiků v edici Diels–Kranz	257
	Rejstřík jmen osob	260
	Ediční poznámka a výklad značek v textu	264
	Popisky k obrázkům	265